

Bircan KIRLANGIÇ ŞİMŞEK

YARATICILIK

ÖZGÜRLÜKTÜR

ÖN SÖZ

Yaşam, doğumla ölüm arasında ve/veya sabah gözümüzü açmayla gece gözümüzü kapama arasında akıp giden bir yol mudur? Eğer yol ise nasıl bir yoldur? Sadece fizyolojik gereksinimlerimizi karşılamadan mı ibarettir? Kaldı ki beslenme, barınma gibi gereksinimlerimizi karşılamak için her an yeni bir şey yapmak zorunda değil miyiz? En sıradan görünen durumlar karşısında bile pek çok yeni davranış üretiyoruz. O günkü, o anki duruma uygun yeni bir davranış oluşturamadığımızda sorun oluşturmuş ya da sorunun sürmesine katkıda bulunmuş oluyoruz. Yeni bir bakış açısı ve buna bağlı davranış oluşturmayı bazılarımız az, bazılarımız daha çok beceriyor. Peki bu farkı yaratan ne?

Diğer yandan ölümlü olduğumu bildiğimiz şu anki yaşamımızda bizi yaşama bağlayan, dünyanın olanaklarından yararlanıp başkalarını yararlendirme, yeni olasılıklar yaratma isteğini oluşturan ne? Yalnızca her birimizin hesabına kesilmiş ömrü yaşayıp yaşama veda etmek yerine sonraya ürünler, eserler bırakma gereksinimini neden duyarız?

Sanırım çoğumuz, insanoğlunun var olduğundan bu yana (kimi az, kimi çok) değişim yaratma isteğiyle değişim ve gelişimi gerçekleştirdiği görüşünü paylaşıyoruz. Bu kanı sonuca ilişkindir. Oysa yanıtını aradığımız soru, gelişme ve değişmeyi sağlayanın insanın içindeki karşılığının ne olduğudur. Belki varoluşçuların dediği gibi farkında olarak ya da olmayarak ölümü yok etme, ölümü yenme, başka bir deyişle ölüm kaygısını yok etme isteğinin itici gücüdür.

3-6 yaş arasındaki çocukların kendi varlıklarını anlamaya çalıştıkları sırada yukarıdaki ve benzeri başka sorulara yanıt aramaya çalıştıklarını görürüz. Yetişkinlerden aldıkları doğru-eğri yanıtlarla şekillenip biçimleninceye kadar sürer soru yağmurları. İşte tam da o yıllarda en çok merakla karışık keşifler içinde yaratıp anlamaya, anlamlandırmaya devam ederler. İkinci sorgulama hamlesi ergenlikte gelir. Buldukları ortamın

sağladığı olanaklar çerçevesinde (bazıları bu koşulları zorlasa da) meraklarını giderici eylemlerde bulunurlar. Bu sorgulama atağı, yaş ilerledikçe toplumun oluşturduğu ortama uygun bireyler olundukça azalır ve bu iş felsefecilere, garipsenmeyi göze alanlara bırakılarak anlamsızlaşır.

Bizler ne 3-6 yaş aralığında, ne de ergenlik dönemindeyiz. Ama sorularımızı sormaya ve yanıt aramaya devam edeceğiz:

- Rönesans gibi yaratıcılığın yükseldiği dönemlerde şiddet neden azalıyor?
- Neden insanlık tarihinin bazı dönemlerinde yaratıcılık fişkırcasına artarken bazı dönemlerinde yasaklanıp, cezalandırılıyor?
- Nasıl oluyor da binlerce yıl önce kurulan Mardin'in yerleşimi hem evlerin birbirine göre konumlandırılışı, hem de ekolojik özellikleri o kadar mükemmel olduğu halde, yakın zamanda yapılan yeni yerleşim yerleri şimdiden bu kadar karmaşa yaratacak şekilde yapıyor ve malzeme iklim koşullarına uygun kullanılmıyor?
- Yapılışı milattan önceki yıllara inen Deyr-ul Zafaran Manastırını kim(ler), hangi mühendislik bilgisiyle tavanı oluşturan düz ve iri taşlara geometrik şekiller verip aralarında harç, kum, kireç ve benzeri malzeme kullanmadan birbirine yaslanmış ve kenetlenmiş durumda yerleştirmiştir?
- Neden başkaları değil de Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Nazım Hikmet, Yaşar Kemal gibi pek çok önemli yaratıcı özelliği olan insanlar çağdaşları olan başkalarından farklı olabilmişler ve yaşamlarının en azından bir bölümünde yönetenler ve toplumun bir kısmı tarafından sıkıntılar, acılar yaşamak durumunda bırakılmışlardır?
- Neden bazı insanlar akademik başarıları çok yüksek olabiliyorken günlük yaşamlarını organize etmeyi, yönetmeyi beceremiyorlar?
- Nasıl oluyor da benzer koşulları yaşayan insanlardan bazıları o koşullarla baş edebiliyorken bazıları koşulların altında ezilebiliyor?
- Hititler, ele geçirdikleri topraklarda yaşayan insanların din ve kültürlerini resmen kabul edip çok dinli, çok kültürlü olmayı becererek binlerce yıl büyük bir imparatorluğu nasıl kurmuşlar? Böyle bir deneyime sahip topraklarda bugün yaşayan bizler neden bir arada yaşamayı ve diğerini kabulü beceremiyoruz?
- Neden şiddet bu kadar tırmanıyor ve çözüm bulunamıyor?
- Yaşamda kalma (beslenme, birine besin olmama) amacı dışında gurur, töre vs. gibi nedenlerle hayvanlarda da şiddet var mı?
- Bu kitabı ben neden yazma, siz neden okuma gereksinimi duyduk?

Soru sormaya başlamak sağanlık başlatmak gibidir. Bu kitabın soruların tümüne yanıt verebileceğini sanmıyorum. Kitabın amacı siz okurlara soru sağanlık oluşturmanızla sizi baş başa bırakarak, sorulara her zamankinden farklı yanıtlar bulmanıza katkı sağlamaktır.

Eski soruya yeni ve duruma uygun yanıt vermeye başlamak yaratıcılık konusunda atılacak ilk ve en önemli adımdır.

Bu kitap size olağanüstü başarılar, büyük buluşlar yapacağınızı vaat etmiyor (bunları yapabilme potansiyeliniz ve hakkınız olduğunu saklı tutarak...). Sadece ve sadece kendinizi gerçekteştirmenizde, iç potansiyellerinizden biri olan yaratıcılığınızdan yararlanabileceğinizi anımsatmak ve yaşamınızda kendinize yer açabilmeniz için önerilerde bulunmak istiyor. Sınırlı yaşamınızda 'ikame' doyum yerine gerçek doyum yaşayabilmek için sınırsız özgürlüğünüzü kullanabilmeye davet ediyor.

Yaratıcılığın pek çok yanıyla tartışılmaya, anlaşılmaya çalışılması, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da sürecektir. Belki hiçbir zaman 'en doğruya' ulaşılamayacak ve gizemini koruyacaktır. Belki de en doğru yoktur.

KENDİNİ BULMA KENDİN OLMA YOLUNDA

Yaşam yüreğinin dediğini yapmaksa eğer
Ne dediğine bakmalı gözlerin
Yüreğini tam ortasından korumalı evvela
Önce kabul etmeli her halini
Ateş yükselmiş çarpıntıların ateşini düşürmeli dostlarla
Alıp karşına konuşmalı sevecenlikle
Önce sen demeli darıtılmış bir sesle
Yüreğin burnu olmalı evreni koklamak için
Verdiği gibi almayı öğrenmeli başı dik insan içinde
Yaşamın anlamı yüreğindeyse eğer
Yüreğini doyurmaktan başlamalı evvela

Bircan Kırangıç şimşek

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	xi
ÖN SÖZ	v
GİRİŞ.....	xv
1. Kavramın Öyküsü: Yaratma ve Yaratıcılığın Doğası	xv
2. İnsanın Yaratıcılıkla Dansı	xxi
YARATICILIĞIN ETKENLERİ VE TÜRLERİ	1
A. Temel Etkenler	1
1. Zekâ	1
2. Ruh Sağlığı	2
3. Yenilikçilik	4
4. Ortam	5
5. Kalıtsal ve Biyolojik Özellikler.....	5
6. Kuşak Aşan İzler	9
7. Şans ve Rastlantı	9
B. Özelliğine ve İşlevselliğine Göre Yaratıcılığın Başlıca Türleri	12
1. Özgün/Sıradan Yaratıcılık	12
2. Yıkıcı/Yapıcı Yaratıcılık.....	13
İNSAN NEDEN VE NASIL YARATIR?	17
A. Nedenler.....	17
1. İnsan Neden Yaratmak İster?	17
2. Bireysel ve Toplumsal Nedenler	18
B. Yaratıcı İnsan.....	19
1. Yaratıcılık Çalışmaları ve Yaratıcılığın Ölçümü	19
2. Yaratıcılığın Ortaya Çıkışı ve Yaratıcı Sürecin Anlaşılması	20
3. Yaratıcılığı Yüksek İnsanların Ortak Özellikleri	23

C. Sorun Çözmede Yaratıcı Yaklaşım.....	25
1. Yaratıcı Sorun Çözme.....	25
2. Sağlıklı Dönüştürme	29
3. Sorun Çözmede ve Sağlıklı Dönüştürmede Mizahın Araç Olarak Kullanılması.....	36
YARATICILIĞI GELİŞTİRMEK.....	39
A. Yaratıcılık Geliştirilebilir mi?	39
B. Yaratıcılığı Geliştirme Yöntemleri.....	42
1. Kalıp Düşüncelerden Kurtulma ve Yaratıcılığı Ortaya Çıkarma Yolları.....	55
2. Yaratıcılığı Geliştirme Çalışmaları	55
Kaynaklar.....	128

EKLER.....	67
1. Yaratıcılığın Beyindeki Temelleri	
Prof. Dr. Öget Öktem Tanör.....	68
2. Prof. Dr. Neriman Samurçay'la Söyleşi	75
3. Prof. Dr. Bahar Gökler'le Söyleşi.....	77
4. Prof. Dr. Ferhunde Öktem'le Söyleşi.....	88
5. Ressam Emel Yalın'la Söyleşi	103
6. Muhsin Ertuğrul Mahallesi Muhtarı	
Aydın Yaşar ile Yaşamıyla İlgili Söyleşi	113

YARATICILIK ÖZGÜRLÜKTÜR

İnsan, en yetenekli canlı olduğunu sürekli hissetme ihtiyacındadır. Çünkü ancak bir gerçekliğe hayat verdiği, bir düşünce ya da duygu ürünü ortaya koyabildiği yani yaratıcılığını kullandığı zaman varlık bilincine ulaşır. Yaşam boyu kaygılar, yasak ve kurallarla karşılaşılıyor, sayısız sınırlayıcı deneyimden geçiyoruz. Bircan Kırlangıç Şimşek, bu kitabında sunulanla yetinmemeyi, soru sormayı, sınırları aşmayı ve başkalarından farklı olma durumunu, gereç ne olursa olsun özgün bir dille, düşünceyle ve en yüksek estetik ölçütlerle ifade edebilmeyi öneriyor. Asıl önemlisi yaratma cesaret ve girişiminin insanı nasıl özgürleştirdiğini anlatıyor. Ona göre yaratıcılık bir cevherdir, insanın içinde durur ve işlenmeden ortaya çıkmaz. Kimse kendi cevherini işleyip parlatmadan da özgür olamaz. Yaratıcılık, yaşama bilinci, içsel özgürlük ve kişisel devrim üzerine yol açıcı bir çalışma.

İnci Aral

Yaratıcılık ve özgürlük birbirlerinin vazgeçilmez bileşenleri. Yaratıcılık özgürlüğün, özgürlük de yaratıcılığın ön koşulu. Ancak "fark yarattığınızda", eski sorulara yeni yanıtlar bulduğunuzda farklılaşıp, özgürleşir, bireyselleşirsiniz. Sürüden ayrılmayı, gerektiğinde ayrı düşmeyi göze aldığınızda özerkleşebilirsiniz. Özgürleştikçe de yaratıcılığınız gelişir gün be gün. Çünkü duygularınızı, düşüncelerinizi ve davranışlarınızı özgür kıldığınızda, kendinizi doğal akışa bırakiverdiğinizde ortaya çıkan gizil gücünüzdür yaratıcılığınız. Zincirlerin, sınırların, kuralların baskısını üzerinden kaldırdığınızda filizlenir. Merakla, sorgulayıcı çocuk gözlerle bakarken dünyaya, gelişir, büyür. Daha önce sorulmamış soruları sorduğunuzda, söylenmemişleri söylediğinizde meyveye durur. Sevgili Bircan meyveye duracağınız zamanlar için yazmış kitabını. Ürün vermek isteyenler için dölleyici bir esinti sunuyor size fısıldadıklarıyla...

Prof. Dr. Süheyla Ünal

ANKARA DAĞITIM KÜBRÜ Mah. Mithatpaşa Cad. No: 74 B-01/02
Tel: 0312 418 20 10 Faks: 0312 418 30 20 Kızılay / ANKARA
www.nobelisyin.com nobel@nobelisyin.com

MERKEZ İOŞB Abdülkadir Geylanı Cad. No: 2/A
Tel/Faks: 0312 386 00 51 Östım / ANKARA

ISBN 978-605-133-353-3

9 786051 133353 3

www.nobelkitap.com